

**“5 TA TASHABBUS YÒNALISHI BÒYICA O‘QUVCHILARNI MAKTABDA
TEXNOLOGIYA DARSLARDA QO‘L MEHNATINI ÒRGATIB HUNARMAND
DARAJASIGA YETKAZISH”**

Mustayeva Gulnora Musurmonqulovna

Sirdaryo viloyati Boyovut tumani

7-umumiy òrta ta‘lim maktabining

texnologiya fani òqituvchisi

Annotatsiya: O‘quvchilarni mehnatga tayyorlash ularning qiziqishlari, moyilliklar va imkoniyatlar asoslangan qo‘l mehnati hisoblanadi. Shu munosabat bilan mehnat ta‘limi jarayoni o‘quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mehnat, ahloqiy, estetik, iqtisodiy-ekologik va aqliy imkoniyatlarni aniq mehnat jarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan, natijada ularni mehnatga tayyorlashni keyigi sinflarda davom ettirilishi uchun zarurligi haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: Boshlang‘ich sinflarda qo‘l mehnati, qo‘l mehnatiga o‘rgatishni tashkil etish shakillari, ish turlarining mazmuni, mehnat samaradorligini oshirishga oid talablar, o‘qitish metodlari.

Abstract: Preparing students for work is manual work based on their interests, inclinations and capabilities. In this regard, the labor education process is aimed at the development of knowledge, work, moral, aesthetic, economic-ecological and mental capabilities of students of this age in concrete labor processes, as a result of which it was thought that it is necessary to continue their preparation for work in the next classes.

Key words: manual work in elementary grades, forms of organizing manual work training, content of types of work, requirements for increasing work efficiency, teaching methods.

Аннотация: Подготовка учащихся к труду – это ручная работа, основанная на их интересах, склонностях и возможностях. В связи с этим процесс трудового воспитания направлен на развитие познавательных, трудовых, нравственных, эстетических, экономико-экологических и умственных способностей учащихся этого возраста в конкретных трудовых процессах, вследствие чего считалось необходимым продолжить подготовку к работе в следующих классах.

Ключевые слова: ручной труд в начальных классах, формы организации обучения физическому труду, содержание видов труда, требования к повышению работоспособности, методика обучения.

O‘quvchilar dars va sinfdan tashqari texnologiya fani davomida tajribalar to‘planadilar. Tajribalarning texnologik operatsiyalarni bajarish sohasidagi bilim va malakalarga ega bo‘ladilar. Bu borada mehnatning boshqa turlari singari qo‘l mehnati turidan ham foydalanish jarayonlarini to‘g‘ri tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Qo‘l mehnati faoliyatining muhim natijasi–o‘quvchilarning o‘rganilayotgan obyekt va hodisalarning yangi belgi va xususiyatlarini yanada mustaqil aniqlashga da‘vat etib, ularda darsdan darsga yanada chuqur bilim, malaka va ko‘nikmalar hosil qildiradi. O‘quvchilar qo‘l mehnati sosida bajaradigan ishlar orqali mehnatning juda ko‘p xususiyatlarini farqlash, materiallarning o‘xshash xususiyatlarni izlash va topish, ularning aniq amaliy maqsadlar uchun tanlanishini asoslab berishni asta-sekin o‘rganib boradilar. Bularning barchasi bolalarda berilgan qo‘l mehnati topshiriqlari va vazifalarni to‘g‘ri bajara olish ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Boshlang‘ich sinflarda qo‘l mehnati faoliyati mehnatning o‘zo‘ziga xizmat turi, maishiy xo‘jalik mehnati, tabiat quchog‘idagi mehnat turlari mazmun-mohiyati bilanbevosita bog‘liq. Bolang‘ich sinflarda o‘quvchilarni mehnatga tayyorlash ularning qiziqishlari, moyilliklar va imkoniyatlar asoslangan qo‘l mehnati hisoblanadi. Shu munosabat bilan mehnat ta‘limi jarayoni o‘quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mehnat, ahloqiy, estetik, iqtisodiy-ekologik va aqliy imkoniyatlarni aniq mehnat jarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan, natijada ularni mehnatga tayyorlashni keyigi sinflarda davom ettirilishi uchun zarur aloqadorlik hosil qiladi. Qo‘l mehnati jarayonida bolalar asosan ishlab chiqarish texnologiyalar chiqindilari (qog‘oz, karton, sitm, yog‘och, gazlama va boshqalar) bilan tabiiy va sun‘iy xomashyolar (maxsus loy, yog‘och va plastmasslar, plastilin, elim va boshqalar) bilan keng iste‘mol mollari va xalq

hunarmandchilik mahsulotlari, tayyorlash uchun mahalliy xom-ashyolar bilan elektor, radiotexnika to‘plamlari va hokazo bilan ishlashga o‘rganadilar. Bularning hammasi o‘quvchilarga qo‘l asbobi bilan ishlash, har hil xom-ashyolardan foydalanishning ma‘lum tajribasini to‘plashga imkon beradi, bu esa mehnatning qadrini va ma‘nosini tushinishga, mehnat kishilarda hurmatda bo‘lishga, mehnatning va kasbning u yoki bu turiga qiziqishga shakllantirishga yordam beradi. Qo‘l mehnati mehnatning har bir turiga qarab o‘zining pedagogik imkoniyatlarini hosil qiladi. Uning ahamiyati ham boshqa mehnat turlari ahamiyati kabi u yoki bu bosqichda o‘zgararib turadi. Masalan, agar o‘z-o‘ziga xizmat ko‘rsatish 1-sinflarda kata tarbiyaviy ahamiyat kasb etsa, 2-3-sinflarda esa mehnat endi hech qanday zo‘r berishni talab qilmaydi va u bolalar uchun odatdagi hol bo‘lib qoladi. Qo‘l mehnati tamoyillarini o‘zida mujassam etgan o‘z-o‘ziga xizmat ko‘rsatish faoliyatining kundalik mehnat jarayonida pedagogik faoliyatni to‘g‘ri tashkil etish shakl va usullari o‘ziga xos xususiyatlariga ega. Bu faoliyatda bolaning kerakli malakalarini, xulq-atvorida mustaqillikning, amaliy tajribasini egallab olishi uchun eng qulay imkoniyatlar yaratiladi.

Qo‘l mehnati tamoyillarini o‘zida mujassam etgan maishiy–xo‘jalik mehnati ham o‘ziga xos xususiyatligi bilan ahamiyatli hisoblanadi. Maishiy–xo‘jalik mehnatda bolaning qatnashishi ancha erta boshlanadi. Yosh bolaning hatto chetlangan jismoniy va ma‘naviy imkoniyatlari ham navbatchilik vaqtida namayon bo‘ladi. Bola binoni, maydoncha(uchastka)ni tartibga keltirish va shu kabilar bilan aloqador mehnat

topshiriqlarini bajarib turadi. Bu o'z navbatida bolada o'zining mustaqillik, faollik xislatlarni namoyish etishga imkon beradi.

Maishiy xo'jalik mehnati mazmunida ma'lum davr, vaqt ichida takrorlanib turadigan ishlarni ko'ramiz. Undagi mehnatning o'ziga xos rang-barangligi yoki bir-biriga yaqinligi, yoki o'xshashliklari bilan takrorlanibgina qolmay, balki tipik hayotiy vaziyatlarni ham yuzaga keltiri turadi. Bunda bolalarning mehnat topshiriqlarini bajarishida ulardagi harakatlarning batartibliigi, ish yuzasidan qo'yilga topshiriq va vazifalarga to'g'ri munosabatlarni o'rnata bilishi, uyushganligi, ishlash ishtiyoqi talab qilinadi. Bunday ishlarni muntazam bajarib turilishi bolalarda alohida emosional kayfiyat, mehnatsevarlik, jamoatchilik asoslari kabi ahloqiy sifatlarini shakllanishiga yordam beradi. Maishiy-xo'jalik mehnati jarayonida, shuningdek, bolalarga tejamkorlik bo'lish xislatlari, ko'zga ko'rinmas tartibsizlikni seza bilish va o'z tashabbusi bilan uni bartaraf etish qobiliyatlarini tarkib toptirish uchun juda yaxshi imkoniyatlar yaratadi. Texnologiya fani mashg'ulotlarining eng muhim vazifalaridan biri sifatida: bolalarni mehnatga nisbatan muhabbat ruhida tarbiyalash, ularni mehnatsevar, intizomli, har bir ishda ham o'z burchi va mas'uliyatini seza digan, jamoaviy ishlarni qo'llabquvvatlaydigan qilib tarbiyalash hisoblanadi. Texnologiya darslarida bolalarga ish joyini batartib va ozoda saqlab, asboblarini ayab, ehtiyotlab ishlatish, materiallarni tejab yo'llari o'rgatiladi va ularni shunga odatlantiriladi.

Texnologiya darslarining yana bir muhim vazifasi - bolalarni axloqiy tayyorlash va ularga jamoada ishlash, ijodiy tashabbus, tashkilotchilik qobiliyatlarini namoyish qilishni o'rgatishdan iborat. Zero, bolalarni mehnatga ruhiy tayyorlash o'ziga xos murakkab, uzoq davom etadigan va mazmun-mohiyatiga ko'ra ko'p qirrali jarayon bo'lib, u bolalarni butun mehnat ta'limi va tarbiyasiga singib ketadigan omillardan biri hisoblanadi. shuningdek, bilim qobiliyatlarini rivojlanishiga erishadi. O'qituvchi o'quvchilarga aynan bayon etilayotgan buyum emas, balki o'z so'zlari bilan buyumning bajarilish texnologiyasini yoddan bayon etishlari talab etiladi. Biroq ko'pchilik o'qituvchilar tajribasida asosiy o'rinni hali ham namuna, tayyor ko'rgazma bo'yicha ishlash usullari egallamoqda. Vaholanki, hozirgi zamon maktablari mehnat darsning zamonaviyligini oshirdi, takomillashtirdi va unga sayqal berdi. Agar o'qituvchi darsga tayyorlanish jarayonida mavzuning maqsad va vazifalariga muvofiq keladigan ishlarni to'g'ri belgilab olsa, usullarni ham to'g'ri tanlasa, ko'rgazmali qurollar tayyorlasa darsning qiziqarli va mazmunli o'tishini ta'minlaydi. Demak, qo'l mehnatiga o'rganishda ham zamonaviy pedagogika ishlarini to'g'ri tashkil etish va uning usullariga qo'yadigan umumiy talablariga muvofiq tarzda amalga oshirishi shart va zarurdir.

O'qitish metodlari ma'lumki, o'qituvchi va o'quvchilarning usullari bo'lib, bular yordamida o'qituvchi, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini egallashlariga erishildi. Har qaysi o'qituvchi o'z tajribasida o'qitishning xilma-xil usullaridan foydalanishi mumkin. O'qituvchining pedagogik intilishi va qarashlari, shuningdek, hatti-harakatlari, butun dars jarayonida o'quvchilarning diqqat e'tibori susaymasligiga,

fikrlarning jamlangan bo'lishiga, ularning chambarchasliglariga yo'llangan bo'lishi kerak. O'qituvchi darsning har bir daqiqasini qadrlab, o'quvchilarni ham shunga o'rgatish kerak. Har bir o'qituvchiga o'z uslubi, o'z metodi va o'z usulining o'ziga xosligiga ega bo'lish huquqi berilgan. Biroq shuni aytish kerakki, bularning barchasiga bilim, bir qarashda hammaga ravshan bo'lgan haqiqatlarni egallab olganlaridagina erishish mumkin.

Mehnat tarbiyasi bolalarda mehnatga munosabatni tarbiyalashda muhim omil bo'lib, dars va sinfdan tashqari ishlarning asosiy o'zagi hamda maktabning hayot bilan aloqasini mustahkamlovchi asosiy yo'llardan biridir. Shu nuqta nazardan qaraganda o'quvchilarni mehnatga ruhiy va amaliy tayyorlash maktabning asosiy ta'limiy va tarbiyaviy vazifalaridan biri bo'lib qolishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Mukhamadovna T. M., Sharipovna H. A., Supkhonovna H. N. The system of development of professional competence in future primary school teachers //SYSTEM. – 2020. – T. 7. – №. 13. – C. 2020.

Тилавова М. М. и др. Гендерный подход на уроках технологии //European research: innovation in science, education and technology. – 2020. – С. 33-35.

Matlab M. T., Zarnigor T. S. Gender approach in education. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. Year: 2020, Volume: 10, Issue: 11. Page: 1750-1755.

Azimov, Yunus, and Rustambek Qo'ldoshev. Husnixatga o'rgatishning amaliy asoslari. GlobeEdit, 2020.

QO, R. LDOSHEV. Chapaqay bolalarni maktabga qanday tayyorlash kerak, 145- Azimov, Y. Y., and R. A. Qo'ldoshev. "Husnixatga o'rgatishning amaliy asoslari (metodik qollanma). GlobeEdit, 202